

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ
Кафедра економіки підприємства

Затверджую:
Декан факультету
Економіки і менеджменту

/С.В.Мироненко/

28» червня 2024р.

Гарант освітньої програми:
Економіка та організація соціального
забезпечення

/С.В.Касьянюк/

25» червня 2024р.

Розглянуто і схвалено
на засіданні кафедри ЕП
Протокол № 10 від 25.06.2024р.
В. о. завідувача кафедри ЕП

/С. О. Підгора/

Робоча програма навчальної дисципліни
«Соціальне моделювання і прогнозування»

галузь знань
спеціальність
ОПП
освітній рівень

I Охорона здоров'я та соціальне забезпечення
П10 Соціальна робота та консультування
«Економіка та організація соціального
забезпечення»
Другий (магістерський)

Факультет
Розробник

Економіки і менеджменту
к.т.н., доц. Касьянюк С.В.

I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Актуальність вивчення дисципліни у зв'язку із завданнями професійної діяльності та навчання.

Питання соціального забезпечення в економіці й управлінні дуже популярні, оскільки дають можливість науково обґрунтувати управлінські рішення в багатьох практичних випадках, наприклад, здатність вивчати економічні та соціальні явища, прогнозувати вплив структурних зрушень; здатність до управління інформацією та обґрунтування управлінських рішень; здатність визначати та обґрунтовувати перспективи соціально-економічного розвитку та діагностування окремих бізнес-процесів. Для аналізу й синтезу системи соціального захисту та соціального забезпечення в економіці використовуються різноманітні методи та моделі. Важливими є умова та особливості їх застосування залежно від мети дослідження, прийнятої системи гіпотез тощо.

Дисципліна «Соціальне моделювання і прогнозування» присвячена питанням визначення історичного розвитку теорії моделювання соціальних процесів, змісту, особливостей застосування регулятивних вимог в сфері економічної діяльності та взаємодії суб'єктів господарювання з державою.

1.2. Мета дисципліни – формування у здобувачів базових знань стосовно теорії та практики моделювання соціальних процесів, що базується на знанні базових принципів прогностики як науки та соціально-прогностичних дослідженнях у різних сферах суспільного життя.

1.3. Завдання дисципліни:

- опанування термінологічного апарату специфіки соціальних процесів та оцінка можливостей їхнього моделювання та прогнозування;
- набуття навичок співвіднесення змісту теоретико-методологічних аспектів моделювання та прогнозування економічних процесів з регулятивними вимогами до розробки на цій основі плану і процедур господарської та адміністративної діяльності;
- формування навичок професійної комунікації й аргументованого дискутування з питань соціального моделювання та прогнозування національної економіки, пояснення змісту відповідної проблематики в колі фахівців та нефахівців;
- формування навичок самостійного аналізу фактологічного матеріалу, критичного осмислення точок зору на особливості застосування теоретичних моделей соціальних процесів, висвітлення актуальних проблем прогностного характеру в умовах сталого розвитку;
- забезпечення вміння узагальнювати та деталізувати окремі факти, явища, механізми, тенденції у державному регулюванні соціального забезпечення, та робити прогнози щодо їх розвитку.

1.4. Передумови для вивчення дисципліни: складання фахового вступного випробування або вивчення дисциплін «Державна політика соціального захисту та соціального забезпечення», «Економіка соціального забезпечення».

1.5. Мова викладання: українська

1.6. Обсяг навчальної дисципліни та його розподіл за видами навчальних занять:

- загальний обсяг становить 180 годин / 6,0 кредитів, в т.ч.:
- денна форма навчання: лекції – 36 годин, лабораторні – 36 годин, самостійна робота здобувачів – 108 годин;
- заочна форма навчання: лекції – 8 годин, лабораторні – 8 годин, самостійна робота здобувачів – 164 годин.

II ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен продемонструвати достатній рівень сформованості наступних програмних результатів навчання:

самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для розвитку професійних навичок та якостей (ПРН 6);

застосовувати загальне та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних задач та здійснення наукового дослідження (ПРН 7);

демонструвати вміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей в системі заходів з соціального захисту та соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ПРН 21).

У результаті вивчення навчальної дисципліни з урахуванням змістової спрямованості здобувачі вищої освіти опановують систему знань і навичок, що дозволяють сформувати такі спеціальні результати:

у когнітивній сфері:

здобувач вищої освіти здатний продемонструвати знання і розуміння сутності, особливостей та завдань соціального моделювання та прогнозування;

здобувач вищої освіти здатний продемонструвати знання і розуміння змісту, класифікувати види та ідентифікувати особливості моделей соціального захисту в аналізі економіко-соціальних процесів, що відбуваються в господарських системах країн;

в афективній сфері:

здобувач вищої освіти здатний критично осмислювати лекційний та позалекційний навчальний матеріал; аргументувати на основі теоретичного матеріалу і нормативно-правових документів власну позицію щодо особливостей соціального моделювання і прогнозування; оцінювати особливості організації соціального забезпечення в цілях управління господарськими процесами і визначення економічних результатів;

здобувач вищої освіти здатний співпрацювати із іншими здобувачами та викладачем в процесі обговорення проблемних моментів на лекційних та практичних заняттях, при виконанні і захисті індивідуальних завдань; ініціювати і брати участь у дискусії з питань навчальної дисципліни, розділяти цінності колективної і наукової етики та академічної доброчесності;

у психомоторній сфері:

здобувач вищої освіти здатний самостійно аналізувати і оцінювати теоретичні підходи та нормативні вимоги щодо державного регулювання соціального забезпечення, відслідковувати та прогнозувати тенденції зміни у механізмах такого регулювання;

здобувач вищої освіти здатний слідувати методичним підходам до аналізу державної політики соціального захисту при здійсненні прогнозних розрахунків, а також планування господарської діяльності;

контролювати результати власних зусиль в навчальному процесі та коригувати (за допомогою викладача) ці зусилля для ліквідації пробілів у засвоєнні навчального матеріалу або формуванні навичок;

самостійно здійснювати пошук, систематизацію, викладення літературного матеріалу та нормативно-правових джерел, розробляти варіанти рішень щодо обґрунтування державної політики соціального захисту та соціального забезпечення з урахуванням регулятивних вимог та звітувати про виконання індивідуальних розрахункових завдань.

III ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Концептуальні і технологічні основи соціального прогнозування та моделювання

Тема Т1. Загальна характеристика прогнозування соціальних процесів

Суть і призначення соціального прогнозування. Категоріальний апарат соціальної прогностики. Екзогенні та ендогенні категорії. Поняття прогнозу, прогнозування, інформаційного масиву, фону і горизонту прогнозування, матриці синтезу, сценарію прогнозу. Логічна структура прогнозу.

Об'єкт соціального прогнозування. Основні методологічні принципи аналізу об'єкта прогнозування. Принципи системності, природної специфічності, аналогічності, оптимізації опису об'єкта прогнозування і особливості їх застосування. Класифікація об'єктів прогнозування. Предметне поле соціального прогнозування.

Функції соціального прогнозування. Соціальне прогнозування як вид соціологічних досліджень. Прогностика і футурологія: спільне і особливості. Основні етапи розвитку соціальної прогностики як науки. Доповіді Римського Клубу: історична ретроспектива. Майбутнє соціальних систем з точки зору футурології. Прогноз у повсякденному житті суспільства.

Загальна характеристика рівнів соціального прогнозування. Наукове і буденне прогнозування, теоретичне і емпіричне прогнозування, логічне та інтуїтивне у прогнозуванні. Критерій істинності соціальних прогнозів. Типологія соціальних прогнозів.

Пошукові і нормативні прогнози. Взаємозв'язок пошукового і нормативного прогнозування при вивченні соціальних процесів. Основні сфери соціального прогнозування. Науково-технічне, глобальне, міжнародне, соціально-економічне, демографічне, політичне, військове, соціально-психологічне та ін. сфери прогнозування. Соціологічне прогнозування і його особливості. Принципові обмеження можливостей соціального прогнозування. Проблема ефективності прогнозування і управління соціальними процесами.

Тема Т2. Методологічні та методичні основи соціального прогнозування

Основні закони соціального прогнозування: закон залежності прогнозу від його інформаційної основи, закон залежності достовірності прогнозу від кількості прогнозних альтернатив, закон наростання часової незалежності майбутнього від минулого, закон цілісності прогнозу, закон залежності ефективності прогнозу від умов його верифікації.

Межі і особливості використання законів у соціальному прогнозуванні. Загально типова методика соціального прогнозування. Основні етапи розробки прогнозів: визначення проблеми і об'єкта прогнозування, до прогнозна орієнтація. Постановка мети і завдання розробки прогнозу, визначення горизонту прогнозування, прогнозний аналіз.

Методичний аспект побудови прогнозу: прогнозна ретроспекція, побудова процедур пошукового і нормативного прогнозу, стадії діагнозу і власне прогнозу або проспекції. Інформаційне забезпечення і верифікація прогнозу.

Тема Т3. Моделювання соціальних процесів

Поняття моделювання. Формулювання мети і завдань моделювання. Особливості застосування моделювання у соціальному прогнозуванні. Класифікація моделей, етапи розробки і вимоги до моделей. Обмеження можливостей моделювання соціальних процесів.

Соціально-інформаційні показники в системі моделювання. Види показників. Методологічні проблеми відбору, побудови та використання різних груп і типів соціальних показників. Показники способу життя в інформаційних моделях. Система технологічного оцінювання та інформаційні принципи глобальної моделі.

Методи моделювання в соціальній прогностиці. Трендові (екстраполяційні) моделі. Факторні (аналітичні) моделі. Імітаційне моделювання. Використання ЕОМ та великих інформаційних масивів (Big Data) у прогнозному моделюванні. Сучасні системи прогнозування.

Тема Т4. Експертні оцінки в моделюванні та соціальному прогнозуванні

Суть експертного опитування і сфера його застосування в соціальному прогнозуванні. Переваги і недоліки експертних оцінок. Основні вимоги до використання експертних процедур. Класифікація методів експертних оцінок. Метод колективної генерації ідей («мозковий штурм») і його види. Традиційна дискусія і метод відносної оцінки. Метод евристичного прогнозування (дельфійська техніка). Особливості формування групи експертів. Вимоги до експерта. Чисельність експертної групи і проблема ефективності прогнозування. Типові схеми і процедури роботи експертів. Методи обробки результатів експертних опитувань.

Вплив соціально-психологічних факторів на формування експертних оцінок. Явище конформізму в експертних оцінках. Фактори конформної поведінки експертів (характеристики завдання, групи, особи). Особливості впливу меншості на більшість в експертних оцінках. Фактор авторитету в експертизі. Групові деформації: явище groupthink.

Тема Т5. Прикладні аспекти моделювання та прогнозування соціальних процесів

Моделювання і прогнозування соціальних потреб. Види соціальних потреб. Потреби і мотиви поведінки людей. Моделі соціальних потреб. Особливості розвитку системи потреб у суспільстві. Проблема раціонального балансу соціальних (суспільних) потреб. Аксіологічний вимір прогнозування соціальних потреб людини.

Прогнозування розвитку організаційних структур. Людина в системі соціальної організації і проблеми моделювання організаційної поведінки. Принципи організації соціального управління. Управління людськими ресурсами і соціальне прогнозування. Методи збору та аналізу соціальної інформації в управлінні. Використання прогнозів у соціальному управлінні. Прогнозування в соціоінженерній та бізнесовій діяльності.

Моделювання соціально-економічних процесів. Еволюція прогнозування соціально-економічних процесів. Методологічні основи соціально-економічного прогнозування. Характеристика планування. Співвідношення прогнозу і плану. Моделювання економічних процесів та прийняття управлінських рішень. Фактори, що здійснюють вплив на процеси соціально-економічного прогнозування.

Моделювання соціально-політичних процесів. Державні рішення як об'єкт системного аналізу. Оптимізація моделей соціально-політичних процесів. Типологія моделей соціально-політичних процесів. Інформаційні технології у вивченні політичного мислення. Моделювання міжнародних відносин.

Тема Т6. Людина та її майбутнє

Прогрес людської цивілізації і проблеми виживання. Науково-технічна революція і психологія людини. Проблема збереження й розвитку людської культури, її уніфікація. Національно-етнічні, міждержавні відносини і майбутнє людства. Проблеми роззброєння і шляхи подолання збройних конфліктів. Атомна енергетика і альтернативні джерела енергії.

Міграція як глобальна соціальна проблема. Демографічна проблема сучасного суспільства і старіння населення. Соціальне прогнозування і глобалістика.

Технологія соціальних змін. Етичні аспекти впровадження соціальних змін.

Соціальні зміни і соціальні проблеми сучасного українського суспільства. Соціальні проблеми молоді в системі соціального прогнозування. Сирітство як сучасна проблема суспільства. Соціальні технології та проблема подолання різного роду узалежнень в українському суспільстві. Соціальні технології як важливий елемент моделювання та прогнозування.

IV СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Розподіл обсягу дисципліни за видами навчальних занять та темами

№ з/п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна/заочна форма)				
		Усього	в т.ч.			
			Л	П (С)	Лаб	СРС
Змістовий модуль 1. Концептуальні і технологічні основи соціального прогнозування та моделювання						
1.	Загальна характеристика прогнозування соціальних процесів	30	6/2		6	18/28
2.	Методологічні та методичні основи соціального прогнозування	30	6/2		6/2	18/26
3.	Моделювання соціальних процесів	30	6		6/2	18/28
4.	Експертні оцінки в моделюванні та соціальному прогнозуванні	30	6		6/2	18/28
5.	Прикладні аспекти моделювання та прогнозування соціальних процесів	30	6/2		6/2	18/26
6.	Людина та її майбутнє	30	6/2		6	18/28
Усього годин		180	36/8		36/8	108/164

Л – лекції, П (С) – практичні (семінарські) заняття, Лаб – лабораторні заняття, СРС – самостійна робота здобувачів.

4.2. Тематика лабораторних занять

№ з/п	Тема заняття
1	Соціологічне прогнозування і його особливості. Принципові обмеження можливостей соціального прогнозування
2	Методичний аспект побудови прогнозу: прогнозна ретроспекція, побудова процедур пошукового і нормативного прогнозу, стадії діагнозу і власне прогнозу або проспекції.
3	Трендові (екстраполяційні) моделі. Факторні (аналітичні) моделі. Імітаційне моделювання. Використання ЕОМ та великих інформаційних масивів (Big Data) у прогнозному моделюванні.
4	Метод колективної генерації ідей («мозковий штурм») і його види. Традиційна дискусія і метод відносної оцінки. Метод евристичного прогнозування (дельфійська техніка).
5	Інформаційні технології у вивченні політичного мислення.
6	Соціальні технології як важливий елемент моделювання та прогнозування.

№ з/п	Тема заняття для заочної форми навчання
1.	Дефінітивне поле соціального прогнозування
2.	Інформаційне забезпечення і проблема верифікації соціальних прогнозів
3.	Моделювання глобальних соціальних змін.
4.	Соціальні технології у реалізації прогнозів різної ступені складності

4.3. Перелік індивідуальних завдань

1) Протягом періоду навчання здобувачі паралельно з аудиторними лекційними і практичними заняттями виконують індивідуальні завдання в вигляді доповіді та презентації, тез доповідей до наукової конференції / семінару та/або наукової статті за обраною тематикою. Тематика індивідуальних завдань:

Соціальний прогноз як наукове передбачення

Доповіді Римського клубу: історична ретроспектива

Громадська думка як важлива складова соціальної прогностики

Моделювання соціальних процесів

Експертні оцінки в моделюванні та соціальному прогнозуванні

Соціальне прогнозування і глобалістика

Оптимізація моделей соціально-політичних процесів

Групові деформації: явище groupthink

Метод колективної генерації ідей («мозковий штурм») і його види

Критерій істинності соціальних прогнозів

2) Протягом періоду навчання здобувачі вищої освіти виконують індивідуальне науково-дослідне завдання, яке передбачає опрацювання та дослідження мінімально необхідних елементів соціального моделювання та прогнозування (Трендові (екстраполяційні) моделі. Факторні (аналітичні) моделі. Імітаційне моделювання. Використання ЕОМ та великих інформаційних масивів (Big Data) у прогнозованому моделюванні. Сучасні системи прогнозування).

V КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль знань здобувачів здійснюється за рейтинговою накопичувальною (100-бальною) системою, яка передбачає складання обов'язкових контрольних точок.

Максимальна кількість балів (100) при оцінюванні знань з навчальної дисципліни, яка завершується екзаменом, формується з двох частин, з коефіцієнтом 0,5 кожна:

– за поточну успішність 100 балів (сума балів, зароблена у семестрі, але не менше 55);

– на екзамені 100 балів (мінімально необхідна кількість балів за екзамен 55).

Контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних і оцінюється сумою набраних балів;

модульний контроль, що проводиться у формі підсумкової контрольної роботи за відповідний змістовий модуль та колоквиуму і має на меті оцінку результатів навчання здобувача після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Оцінювання знань здобувача під час занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння здійснювати узагальнення інформації, обґрунтовувати свою власну точку зору та робити висновки; грамотність подачі матеріалу та оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання поза аудиторної самостійної роботи здобувачів є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння здобувачем програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Переведення набраних здобувачем балів за 100-бальною шкалою в оцінки за національною (5-бальною) шкалою та шкалою ECTS здійснюється в відповідності до таблиці:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи)	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
81 – 89	B	добре	
75 – 80	C		
65 – 74	D	задовільно	
55–64	E		
30–54	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0 – 29	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

VI СЕМЕСТРОВИЙ ГРАФІК

Склад і графік складання контрольних точок дисципліни «Соціальне моделювання і прогнозування», форми і терміни контролю (спеціальність П10 Соціальна робота та консультування) для денної форми навчання

№	Назва і стислий зміст контрольного заходу	Рейтингова оцінка		Тиждень
		min	max	
1	Аудиторна робота здобувача оцінюється на основі його відповідей на заняттях, активності у роботі протягом семестру. Поточний контроль – усне опитування в ході лекцій та практичних заняттях, оцінювання правильності вирішення тестових та ситуаційних завдань, кейсів на практичних заняттях та при виконанні самостійної роботи. Здобувач здатний продемонструвати критичне осмислення лекційного та позалекційного матеріалу, брати кваліфіковану участь у дискусії з наведенням	5	20	1-15

	аргументації.			
2	Індивідуальне завдання № 1 Підготовка презентації за обраною темою і виступ з доповіддю на практичних заняттях, тез доповідей, статті, роботи на конкурс, презентації, виступ з доповіддю на конференції	5	10	1-7
	Індивідуальне завдання № 2 Аксіологія моделювання та соціального прогнозування	10	20	8-15
3	Модульна контрольна робота №1 (Здобувач виконує тестові та розрахункові завдання, що відповідають програмним результатам навчання за темами змістового модуля №1)	15	20	6
4	Модульна контрольна робота №2 (Здобувач виконує тестові та ситуаційні завдання, що відповідають програмним результатам навчання за темами змістового модуля №2)	15	20	14
5	Колоквіум	5	10	15
Оцінка поточної успішності за 100-бальною шкалою (коефіцієнт вагомості=0,5)		55	100	
Підсумковий контроль (коефіцієнт вагомості=0,5) (Письмовий залік у разі підвищення рейтингового балу)		55	100	
Загальний рейтинг = 0,5*оцінка поточної успішності+0,5*оцінка підсумкового контролю				

Перелік обов'язкових контрольних точок для оцінювання знань здобувачів заочної форми навчання

№	Назва і стислий зміст контрольного заходу	Рейтингова оцінка	
		min	max
1	Поточний контроль (коефіцієнт вагомості=0,4) Тестова контрольна робота, яка виконується здобувачем індивідуально в системі «Moodle»	55	100
2	Підсумковий контроль (коефіцієнт вагомості=0,6) (Письмовий екзамен) Здобувач виконав завдання та навів аргументовані відповіді на питання, що відповідають програмним результатам навчання з дисципліни	55	100

VII РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

7.1. Основна література

1. Безпалько О.В. Соціальне проектування: навч. посібник. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. К. : Б. В., 2010. 127 с.

2. Гаврилишин Б.. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові. Вид. 3-тє, допов. К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2009. 248 с.

3. Матвієнко В.Я. Прогностика. К.: Українські пропілеї, 2000. 484 с.
4. Романенко О.Я. Футурологія та прогностика як способи інституціоналізації наукового прогнозування соціального майбутнього, [file:///C:/Users/HP/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Nopa_2014_121_6%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HP/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Nopa_2014_121_6%20(1).pdf).
5. Соціальні технології: заради чого? яким чином? з яким результатом?: навч.-метод. посібник; за наук. ред. В.І.Подшивалкіна. Одеса: Одеський національний університет імені І.Мечникова, 2014. 546 с.

7.2. Додаткова література

1. Войтович Р.В. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз) : монографія К. : Вид-во НАДУ, 2007. 680 с.
2. Зелінський М.Ю. Соціальна прогностика як наука: особливості становлення і розвитку . *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2004. № 1-2.
3. Кулявець В.О. Прогнозування соціально-економічних процесів: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2009. 194 с.
4. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник. за ред. Л.В. Губерського, В. А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 606 с.
5. Пальоха В. Актуальні питання прогностично-аналітичного забезпечення системи державного управління в Україні, http://vivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk14/fail/paljoha.pdf
6. Політична аналітика в системі публічного управління : навч. посіб. за заг. ред. С. О. Телешуна. К. : НАДУ, 2008. 284 с.
7. Чебан О. І. Оцінювання виконання комунікаційної функції органів публічно ї влади . *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 2. С. 59-66.
8. Шиделко А. В. Соціальні проблеми сучасного суспільства: курс лекцій для студентів гуманітарного факультету Львів : В-во УКУ, 2013. 67 с.

7.3. Web-ресурси

1. Горбатенко В. «Аналіз майбутнього» та його роль в управлінні соціально-політичними процесами, <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11743/03-Gorbatenko.pdf?sequence=1>
2. Зражевська Н. І., Зражевський С. Ф. Футурологія суспільства і медіа культура, [file:///C:/Users/HP/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/obdr_2015_1_10%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HP/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/obdr_2015_1_10%20(1).pdf).
3. Пінчук В. Особливості застосування соціально-політичного прогнозування в системі державного управління в Україні, <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Pinchuk.pdf>.

4. Сіденко В.Р. Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей, https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2014/01/7-21_no-1_vol-48_2014_UKR.pdf.